Όταν το σχολείο κοιτάζει τον τόπο: τι μας έδειξαν τα παιδιά για την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών

Community-Led Development Institute | Villages in Action, Μεσσηνία

Τι συμβαίνει όταν η εκπαίδευση για τις δασικές πυρκαγιές συνδέεται με το πάρκο δίπλα στο σχολείο, τους δρόμους του χωριού, τις υποδομές της κοινότητας και τις εμπειρίες των ίδιων των παιδιών; Το 2024, 14 σχολικές μονάδες του Δήμου Μεσσήνης συμμετείχαν στη δράση "Πυρκαγιά στην Κοινότητα: Ο Ρόλος του Σχολείου". Οι μαθητές και οι μαθήτριες παρατήρησαν τον τόπο τους, κατέγραψαν κινδύνους, αξιολόγησαν υποδομές και διατύπωσαν προτάσεις. Η εκπαιδευτική διαδικασία μεταφέρθηκε έτσι από τη γενική συζήτηση για τις πυρκαγιές σε πραγματικά σημεία, προβλήματα και επιλογές της καθημερινής ζωής στον τόπο τους.

01 Σεπτεμβρίου 2026

Η δράση ξεκίνησε με επιμόρφωση εκπαιδευτικών και συνεχίστηκε με επισκέψεις σε σχολεία του Δήμου Μεσσήνης, από το νηπιαγωγείο έως το λύκειο. Στον πρώτο κύκλο συμμετείχαν **14 σχολικές μονάδες και 446 μαθητές και μαθήτριες**. Το ενδιαφέρον, όμως, βρίσκεται κυρίως στον τρόπο με τον οποίο η εκπαιδευτική διαδικασία μετακινήθηκε από τη γενική ενημέρωση για τις πυρκαγιές στη **μελέτη πραγματικών συνθηκών μέσα στις ίδιες τις κοινότητες**.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες κλήθηκαν να **κοιτάξουν τον χώρο γύρω τους με διαφορετικό τρόπο**. Να παρατηρήσουν ξερά κλαδιά και εύφλεκτα υλικά, να εντοπίσουν πυροσβεστικούς κρουνούς και σημεία πρόσβασης, να εξετάσουν την απόσταση των δέντρων από κτίρια και να σκεφτούν τι θα συνέβαινε αν μια φωτιά εκδηλωνόταν στον συγκεκριμένο τόπο. Από αυτή την παρατήρηση προέκυψαν προτάσεις που ξεπέρασαν τα όρια του σχολείου και **άνοιξαν τη συζήτηση για το πώς μια κοινότητα οργανώνει την πρόληψη και την ετοιμότητά της**.

Όταν ο τόπος γίνεται μέρος του μαθήματος

Στο **2ο Δημοτικό Σχολείο Μεσσήνης**, οι μαθητές και οι μαθήτριες επισκέφθηκαν το **αλσύλλιο κοντά στο Δημαρχείο**. Η άσκηση ξεκίνησε από την παρατήρηση του χώρου. Κατέγραψαν την παρουσία ξερών κλαδιών, εύφλεκτων υλικών και σκουπιδιών, εξέτασαν την πρόσβαση πυροσβεστικού οχήματος και αναζήτησαν διαθέσιμες υποδομές νερού. Παράλληλα, συνέδεσαν τα ευρήματα με όσα βρίσκονται γύρω από το αλσύλλιο, όπως κατοικίες και σχολεία.

Στην **παραλία της Μπούκας**, μαθητές και μαθήτριες του **ΕΠΑΛ Μεσσήνης** έκαναν αντίστοιχη μελέτη πεδίου. Εκεί παρατήρησαν κτίσματα πολύ κοντά στα δέντρα, φθορές σε υποδομές, ανεπαρκή φωτισμό, εύφλεκτη ύλη και την απουσία κοντινής δεξαμενής νερού. Η συζήτηση επεκτάθηκε και στις συνέπειες μιας πιθανής πυρκαγιάς για τα καταστήματα, τα ξενοδοχεία, τους επισκέπτες και την τοπική οικονομία.

Η μάθηση απέκτησε έτσι συγκεκριμένη γεωγραφία. Ο κίνδυνος συνδέθηκε με δρόμους, δέντρα, κτίρια, υποδομές και ανθρώπους που οι μαθητές γνωρίζουν. Αυτή η σύνδεση με τον τόπο έκανε την πρόληψη πιο κατανοητή και έδωσε στους μαθητές τη δυνατότητα να εξετάσουν ένα σύνθετο ζήτημα μέσα από την πραγματική ζωή της κοινότητάς τους.

Τι είδαν τα παιδιά όταν κοίταξαν τον χώρο γύρω τους

Οι καταγραφές των μαθητών δείχνουν ότι ακόμη και ένας γνώριμος δημόσιος χώρος μπορεί να διαβαστεί διαφορετικά όταν το ερώτημα αλλάζει. Στο αλσύλλιο κοντά στο Δημαρχείο, **η πλειονότητα της ομάδας κατέγραψε πολλά ξερά κλαδιά, εύφλεκτα υλικά και σκουπίδια, ενώ οι μαθητές συνέδεσαν έναν πιθανό κίνδυνο με τα γειτονικά σπίτια και σχολεία**. Στη Μπούκα, οι ομάδες εντόπισαν αντίστοιχα ζητήματα και πρόσθεσαν στη συζήτηση **τη συντήρηση των εγκαταστάσεων** και την προστασία ενός χώρου που χρησιμοποιείται από κατοίκους και επισκέπτες.

Οι παρατηρήσεις αυτές αποκτούν κυρίως παιδαγωγική αξία και καλλιεργούν την ικανότητα να βλέπεις τον τόπο σου, να αναγνωρίζεις συνδέσεις και να διατυπώνεις ερωτήματα. Πού υπάρχει νερό; Πώς φτάνει ένα όχημα έκτακτης ανάγκης; Ποιοι άνθρωποι θα χρειαστούν βοήθεια; Πώς ενημερώνονται διαφορετικές ομάδες κατοίκων; Ποιοι πόροι υπάρχουν ήδη μέσα στην κοινότητα;

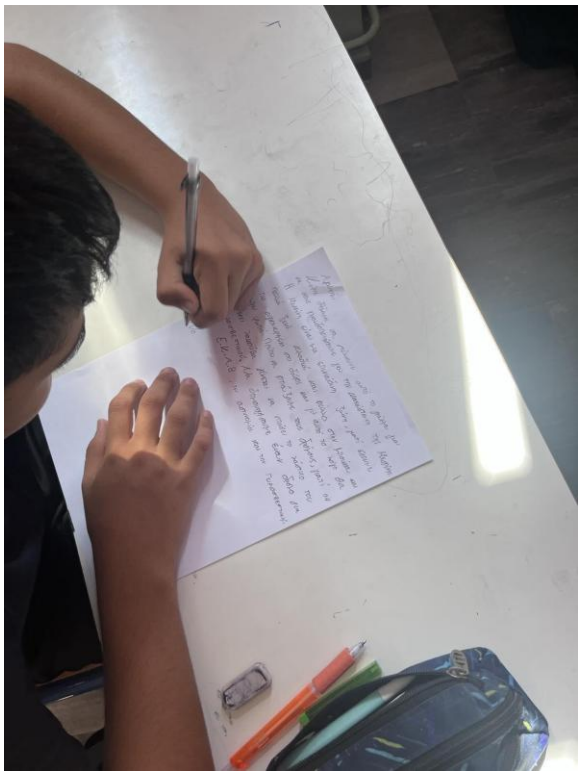
Από την παρατήρηση στην πρόταση

Το ενδιαφέρον μέρος της διαδικασίας βρίσκεται στις προτάσεις που διατύπωσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες. Οι ιδέες τους αφορούσαν τον **καθαρισμό κοινόχρηστων χώρων** από ξερά χόρτα και σκουπίδια, την ενημέρωση των κατοίκων για την αντιπυρική περίοδο, τον χάρτη επικινδυνότητας, τις οδηγίες πολιτικής προστασίας και τα **τηλέφωνα έκτακτης ανάγκης**.

Άλλες προτάσεις εστίασαν στη χαρτογράφηση. Οι μαθητές πρότειναν καταγραφή δρόμων και διαδρομών διαφυγής, **ηλεκτρονικό χάρτη με πυροσβεστικούς κρουνούς και δεξαμενές νερού, καθώς και καταγραφή κατοίκων που διαθέτουν τρακτέρ και βυτία**. Παράλληλα, σκέφτηκαν τρόπους άμεσης ειδοποίησης, από ψηφιακές εφαρμογές και μέσα κοινωνικής δικτύωσης έως πιο τοπικές λύσεις, όπως η καμπάνα ή μια σειρήνα.

Η κοινωνική διάσταση εμφανίστηκε εξίσου έντονα. Προτάθηκε η δημιουργία **εθελοντικών ομάδων, η καταγραφή ευπαθών κατοίκων** και η αντιστοίχισή τους με ανθρώπους που μπορούν να τους υποστηρίξουν σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Σε ορισμένες ομάδες εμφανίστηκε ακόμη και η ιδέα ενός **κοινού ταμείου έκτακτης ανάγκης**, με πόρους από χορηγίες και τοπικές εκδηλώσεις.

Οι προτάσεις έχουν διαφορετικό βαθμό ωριμότητας και εφαρμοσιμότητας. Συνολικά, όμως, δείχνουν κάτι σημαντικό: **τα παιδιά αντιμετώπισαν την πρόληψη ως ένα σύστημα** που περιλαμβάνει υποδομές, πληροφορία, ανθρώπους, σχέσεις, τοπικούς πόρους και τρόπους συντονισμού. Η πυρκαγιά έγινε αφορμή για να σκεφτούν πώς λειτουργεί η κοινότητα όταν χρειάζεται να προετοιμαστεί συλλογικά.

Μαθητής γράφει επιστολή προς τον Δήμαρχο, ένας από τους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές μετέφεραν τις προτάσεις τους έξω από την τάξη.

Η μαθητική φωνή αποκτά δημόσια μορφή

Η διαδικασία έδωσε στους μαθητές διαφορετικούς τρόπους να μεταφέρουν τις ιδέες τους έξω από την τάξη. Στην παρουσίαση του ΚΕΠΕΑ καταγράφονται **αφίσες** για την κινητοποίηση των κατοίκων, προτάσεις για συγκέντρωση σε τοπικό συμβούλιο, **γράμματα προς τον Δήμαρχο, ενημερωτικές πινακίδες και φυλλάδια** για κατοίκους και επισκέπτες. Ακόμη και η ενημέρωση της οικογένειας αντιμετωπίστηκε ως μέρος της δράσης.

Αυτό το πέρασμα από τη σχολική εργασία στη δημόσια επικοινωνία είναι κρίσιμο. Η **μαθητική φωνή αποκτά περιεχόμενο όταν συνδέεται με ένα πραγματικό ζήτημα**, διαμορφώνει συγκεκριμένη πρόταση και αναζητά έναν αποδέκτη. Η εκπαίδευση γίνεται τότε χώρος εξάσκησης στη συμμετοχή, στον διάλογο και στη συλλογική ευθύνη.

Το πιο δύσκολο εύρημα: «θα μας ακούσουν;»

Στα συμπεράσματα της παρουσίασης υπάρχει ένα εύρημα που αξίζει ιδιαίτερη προσοχή. Σε αρκετά Γυμνάσια και Λύκεια, όταν συζητήθηκε η δυνατότητα να σταλεί γράμμα προς τον Δήμο, οι μαθητές εξέφρασαν την πεποίθηση ότι **η φωνή τους δεν θα εισακουστεί**. Την ίδια στιγμή, η παρουσίαση καταγράφει **περιορισμένη γνώση βασικών τηλεφώνων έκτακτης ανάγκης** και μια στενή αντίληψη της Πολιτικής Προστασίας, την οποία πολλοί μαθητές συνέδεαν κυρίως με την αποστολή προειδοποιητικών μηνυμάτων.

Η παρατήρηση αυτή ανοίγει ένα μεγαλύτερο ερώτημα για την ενεργό πολιτειότητα. **Η συμμετοχή αποκτά ουσία όταν οι νέοι άνθρωποι μπορούν να δουν ότι η παρέμβασή τους έχει διαδρομή, ότι υπάρχει κάποιος που θα την ακούσει, θα απαντήσει και θα εξηγήσει τι μπορεί να γίνει.** Τα σχολεία μπορούν να δημιουργήσουν τον χώρο για να διατυπωθεί η μαθητική φωνή. Η σύνδεσή της με κοινότητες και θεσμούς είναι αυτή που μπορεί να της δώσει πραγματική εμπειρία συμμετοχής.

Το σχολείο ως κόμβος της κοινότητας

Η δράση ανέδειξε και μια άλλη πλευρά της σχολικής κοινότητας. Σε χωριά όπου υπήρχε **προηγούμενη εμπειρία πυρκαγιάς**, μαθητές και μαθήτριες μετέφεραν ιστορίες από τις οικογένειές τους, με κατοίκους που είχαν συμμετάσχει στην αντιμετώπιση περιστατικών χρησιμοποιώντας τρακτέρ ή άλλα διαθέσιμα μέσα. **Η τοπική γνώση πέρασε έτσι μέσα στη σχολική διαδικασία** και συνδέθηκε με την παρατήρηση, τη συζήτηση και τον σχεδιασμό προτάσεων.

Το σχολείο μπορεί να λειτουργήσει **ως σημείο συνάντησης διαφορετικών μορφών γνώσης**. Η επιστημονική και εκπαιδευτική γνώση συναντά την εμπειρία των κατοίκων, οι μαθητές παρατηρούν το τοπικό περιβάλλον και οι προτάσεις τους μπορούν να επιστρέψουν στην κοινότητα. Μέσα σε αυτή τη διαδρομή, **η μάθηση αποκτά πρόσθετη κοινωνική λειτουργία** και η κοινότητα αποκτά έναν ακόμη χώρο όπου μπορεί να συζητήσει το μέλλον και την ασφάλειά της.

Συμπεράσματα

Η εμπειρία του 2024 δείχνει ότι η εκπαίδευση για τις δασικές πυρκαγιές μπορεί να ξεκινήσει από ένα πολύ συγκεκριμένο ερώτημα: **τι συμβαίνει εδώ, στον δικό μας τόπο;** Από αυτή την αφετηρία, οι μαθητές μπορούν να περάσουν στην **παρατήρηση, στη χαρτογράφηση, στη διατύπωση προτάσεων** και στην επικοινωνία με την κοινότητα.

Ο πρώτος κύκλος της δράσης δημιούργησε ένα εκπαιδευτικό υλικό και μια εμπειρία που **συνέχισαν να εξελίσσονται μέσα από το ΚΕΠΕΑ Καλαμάτας**. Τα αποτελέσματα παρουσιάστηκαν στο Forum «Κλιματική Κρίση, Δασικές Πυρκαγιές και Ανθεκτικοί Τόποι» και η εμπειρία αποτέλεσε αργότερα αντικείμενο **επιστημονικής τεκμηρίωσης**.

Το σημαντικότερο μάθημα, ωστόσο, βρίσκεται ίσως σε μια απλή μετατόπιση. **Τα παιδιά μπορούν να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι που ήδη παρατηρούν, γνωρίζουν, ρωτούν και προτείνουν.** Όταν το σχολείο τους δίνει χώρο να συνδέσουν τη γνώση με τον τόπο τους και όταν η κοινότητα δημιουργεί διαδρομές για να ακούσει αυτή τη φωνή, **η εκπαίδευση γίνεται μέρος της ίδιας της κοινοτικής ανθεκτικότητας**.

Σκέψεις και προσεγγίσεις που συνομιλούν με το κείμενο

Το άρθρο βασίζεται πρωτίστως στην παρουσίαση του ΚΕΠΕΑ Καλαμάτας «Πυρκαγιά στην Κοινότητα – Ο Ρόλος του Σχολείου» και στα παραδείγματα που καταγράφηκαν κατά την εφαρμογή της δράσης σε σχολεία του Δήμου Μεσσήνης. Η εμπειρία συνδέεται με τη βιωματική και τοπικά προσανατολισμένη μάθηση, την ενεργό πολιτειότητα και την κοινοτική ανθεκτικότητα.

Σχετικές πηγές

- ΚΕΠΕΑ Καλαμάτας (2024). «Πυρκαγιά στην Κοινότητα - Ο Ρόλος του Σχολείου». Παρουσίαση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του πρώτου κύκλου εφαρμογής. Διαθέσιμο στο https://shorturl.at/umeTg.
- Ραβάνη, Ι., Αργυροηλιόπουλος, Γ., Αράπη, Π. & Τζαμουράνου, Ε. (2025). «Ενεργοποιώντας τη Σχολική Κοινότητα για την Κοινοτική Ανθεκτικότητα: Η Περίπτωση της Πρόληψης Δασικών Πυρκαγιών». Πρακτικά 3ου Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Εκπαίδευση».
- Villages in Action. Πρωτοβουλία “Πυρκαγιά στην Κοινότητα: Ο Ρόλος του Σχολείου”. Διαθέσιμο στο https://villagesinaction.org/project/pirkagia-rolos-sxoleiou-ekpaideytiko/.